18 ЮНИ

Дьо Гол пристигнал в Лондон два часа след като радиото било предало от Бордо речта на маршал Петен: „С болка на сърцето ви казвам, че трябва да се прекрати борбата. Тази нощ аз се обърнах към противника, за да го запитам готов ли е той заедно с мене, като войник с войник след борба, запазвайки честта, да търси средства да се сложи край на военните действия."

Това била най-позорната капитулация в историята на Франция. Съвсем остарелият маршал, който, както с възторг свидетелствували неговите поклонници, запазвал в продължение на няколко часа през деня, особено сутрин, „съвършено ясен ум", призовавал да се хвърли оръжието и да се бяга от бойното поле тогава, когато врагът настъпвал и с него не било още сключено никакво споразумение за условията на прекратяването на огъня. Този старец веднъж казал на Лавал: „Истински съм обичал в живота си две неща: пехотата и любовните удоволствия." Не е чудно, че той тъй лесно хвърлял Франция под краката на Хитлер, който в „Моята борба" беше писал, че „Франция трябва да бъде унищожена".

Ако дотогава Дьо Гол можел още да изпитва някакви колебания, сега за тях нямало вече място. Той окончателно решил да отхвърли принципа на дисциплина, подчинение, почит към законната йерархия, т. е. всичко онова, което служело за основа на стабилността на френската държава. Дьо Гол следвал повелите на съвестта си, която му казвала, че всичко това от днес се е превърнало във фикция. Ако по-рано той виждал изпълнението на дълга в подчинение на хората, които били носители на държавната власт, сега смятал за свой дълг да се откаже от това подчинение. Човекът, който от млади години мислел, че „смисълът на живота се състои в това да се извърши в името на Франция забележителен подвиг", който вярвал, че ще на-

стъпи ден, когато „ще му се представи такава възможност", дочакал своя час на петдесетата година от живота си. Той се оказал единственият френски генерал, единственият член на последното законно правителство, който открито, решително, безвъзвратно осъдил предателството и започнал да се бори против него.

И най-пристрастната критика на Дьо Гол и най-критичният анализ на неговите действия и на техните мотиви не могат да засенчат факта, че за човек с неговия произход, възпитание и среда със свойствените й предразсъдъци той е извършил изключителен подвиг, който изведнъж го е превърнал в необикновена личност. При това, разбира се, не се бил отрекъл от класата си, от своята социална среда, от нейните интереси. Не, той само проявил изключително дълбоко разбиране на тези интереси. Освен това намерил форма да ги слее с националните интереси, докато в същото време дълбоко родствени му по природа, по дух хора заради запазването на своето класово господство в обърквaнето си съвсем скъсали с тях. И с това те изложили на риск своето господство.

Дълбоката същност на поведението на Дьо Гол се обуславяла от най-сложно сплитане на обстоятелства, случайности, интереси, противоречия. Практически в своя всекидневен облик неговите действия най-често не били много близки до онези възвишено романтични фрази, в които той ги обличал в речите си, а после във „Военни мемоари". В тях е много по-лесно да се открие студена сметка, цинизъм, интрига, лични претенции, компромиси съвсем не от принципен характер и главно — класова ограниченост. При все това дейността на Дьо Гол в очите на мнозинството от френския народ изглеждала на фона на най-дълбокото морално падение на Виши като своеобразна реабилитация на класата, чийто представител бил той. Тя създала на Дьо Гол възможност за небивал полет, донесла му изключителен авторитет и влияние. Но това не му дошло от само себе си. Той трябвало да прояви много мъжество, търпение, издръжливост, напрежение, упоритост, целеустременост. Самоувереността, с която решително взел в самотните си ръце националното знаме на Франция, на мнозина се видяла отначало като някаква нелепа трагикомедия. Но тя придобила съвсем друго значение, след като той съумял да го пренесе през

урагана на борби, трудности, препятствия, неразбиране и вражди.

За ролята, която си избрал, Шарл дьо Гол бил подготвен от всички особености на своята личност и своята биография: неговият своеобразен и силен характер започнал да се оформя още с първите прояви на момчешка самоувереност и наивна вяра в „щастливата си звезда" до дълбокото убеждение в своята способност да бъде човек на действието, чийто портрет той нарисувал в книгата си „Върху острието на шпагата". Той се изразявал в многогодишна борба срещу господството на официалната военна доктрина, в отказа от примитивен конформизъм и от банална кариера, в способността да презре преходните лични успехи заради мъглявата възможност да се доближи до върховете на властта и действието. Личните му качества — обмислена смелост, широта на възгледите, увереност в себе си и хладен, трезв ум в съчетание с екзалтирана страст към велики действия — го направили изключително подходящ за изпълнението на ролята на изразител на интересите на буржоазна Франция в един от най-критичните моменти от нейната история. Това съумял да долови със своя тънък ум и рядка интуиция бележитият ръководител и вожд на британския империализъм Уинстън Чърчил. Той казал за Дьо Гол по време на срещата в Тур: „Ето Конетабъла на Франция!" Той пренебрегнал мнението на чиновниците от Форейн офис и Интелиджънс сървис, които не го посрещнали с отворени обятия. Те не искали да изострят отношенията с правителството в Бордо и смятали, че ако е толкова необходимо да се създава френско правителство в изгнание, то нека да бъде от по-солиден материал. Нали те били свикнали да имат работа със „законни" емигрантски правителства, каквито много се били събрали вече в лондонските хотели. Неизвестният генерал с твърде странни маниери съвсем не им напомнял любезните френски министри от обикновения тип. Те предпочитали по-сговорчиви партньори. Много по-високо се котирали кандидатурите на Мандел, Рейно, Даладие, на френския губернатор в Мароко Ногес, на адмирал Дарлан и други.

Съдбата избавила Дьо Гол от съперници. Различни причини попречили на някои от големите френски дейци да дойдат в Лондон, а мнозинството от тях чисто и просто повярвали в неизбежността на победата на Хитлер. На всички тях не им

достигала решителност, да не говорим за авантюристично-романтична склонност към рисковани експерименти. Те били твърде безпринципни, за да действуват заради принципи, и твърде недалновидни, за да видят перспективата на събитията. Свикнали на „нормална" политическа дейност, те били страхливи. А тук предстояло нещо изключително и най-малкият елемент на застой и рутина заплашвал да унищожи усилията за създаване на друга, независима Франция в противовес на Франция на Петен.

Чърчил за разлика от своите чиновници добре разбрал какво откритие за британската политика е Дьо Гол с неговата неопетнена репутация. Докато Спиърс продължавал да гледа на Дьо Гол като на своего рода квартирмайстер на правителството Мандел — Рейно, Чърчил смятал за възможно да се даде на Дьо Гол самостоятелна роля. На 17 юни 1940 г. следобед той го приел на Даунинг стрийт и му разрешил да вдигне бойното знаме, като използува мощните радиопредаватели на Би-Би-Си.

Сутринта на 18 юни 1940 г. Дьо Гол написал текста на своята реч. А в 8 ч. вечерта той стоял пред микрофона и четял своето обръщение, написано на две страници със ситен смел почерк. Отначало гласът му звучал глухо, макар и твърдо, след това малко нерешително и нервно, но от начало до край странно ритмично и сурово:

„Военачалници, възглавяващи в продължение на много години френската армия, образуваха правителство. Позовавайки се на поражението на нашите армии, това правителство влезе в преговори с противника, за да прекрати борбата... Но нима е казана последната дума? Нима няма повече надежда? Нима е нанесено окончателното поражение? Не!... Франция не е сама!... Тя не е сама! Тя не е сама!... Тази война не се ограничава само в многострадалната територия на нашата страна. Изходът на тази война не се решава с битката за Франция. Това е световна война... И макар сега ние да сме притиснати от механизирани сили, в бъдеще ще можем да удържим победа с помощта на превъзхождащи механизирани сили... Аз, генерал дьо Гол, намиращ се сега в Лондон, се обръщам към френските офицери и войници, които се намират на британска територия..., към инженерите и работниците, към специалистите по производство на оръжие... с призив да установят връзка с мене.

Каквото и да стане, пламъкът на френската съпротива не трябва да угасне и не ще угасне."

Легендарното обръщение от 18 юни 1940 г. е най-важният слог в биографията на Дьо Гол. Той приключва с кариерата на офицер и започва живота на държавен деец. „Докато в микрофона летяха думите, от които не можех вече да се отрека — спомня си той — аз чувствувах, че завършвам един живот — живота, който водех в твърдо стоящата на крака Франция и в нейната единна армия. На 49 години аз тръгнах в неизвестността като човек, комуто съдбата посочва необикновен път."

Твърде малко французи чули речта на Дьо Гол. По съдържанието си тя не приличала на политическа програма и цялото си значение получила със задна дата, след събитията, които по-късно последвали. Обръщението, отнасящо се само към французите, които се намирали в Англия, не призовавало към нещо определено населението на самата Франция, на него не му оставало нищо друго освен да чака развитието на световната война и да се надява. Дьо Гол едва засегнал причините за разгрома на Франция и почти отминал с мълчание политиката на правителството на Петен. Всичко това може да се разбере, като се има предвид, че в момента, когато се предавала речта на Дьо Гол, едва били започнали преговорите за примирие. Неопределеността на положението на Франция и на самия Дьо Гол намерила отражение в тази кратка петминутна реч. Главното ѝ значение се заключавало в това, че се намерил човек, който на френски език казал на французите, че съдбата на тяхното отечество още не е решена. В ръкописа от 18 юни се съдържала фразата: „Франция изгуби сражението. Но тя не е изгубила войната." Дьо Гол, кой знае защо, не я прочел пред микрофона и тя се появила едва в текста на обръщението, напечатано като позив, разлепено по стените на къщите на английската столица, а след това разпръснато от самолети на френска земя. А именно тази фраза особено ярко изразявала същината на въпроса. Във всеки случай за пръв път прозвучала думата „съпротива". И макар това да било само дума, и при това с твърде особено значение, тя изразила смисъла, който скоро започнало да придобива самото съществуване на Франция и нейния народ.

Вече във втората си реч, на 19 юни, Дьо Гол пояснява

намеренията си и се обръща с по-точен и по-широк призив:

„Пред лицето на обзелия френските умове смут, пред факта на ликвидацията на правителството, станало прислужник на врага, и поради невъзможността да се възстанови дейността на нашите институти, аз, генерал дьо Гол, френски войник и командир, с пълно съзнание за дълг говоря от името на Франция.

От името на Франция аз твърдо заявявам следното: абсолютен дълг на всички французи, които още носят оръжие, е продължаването на съпротивата.

Предаването на оръжие, напускането на участък от фронта, съгласието за предаването на каквато и да било част френска земя под властта на противника ще бъдат престъпление против отечеството.

Войници на Франция, където и да се намирате, вдигнете се на борба!"

На 22 юни, когато Дьо Гол бил научил вече за унизителните условия на примирието, той формулирал своите принципи на съпротивата. „Мнозинството французи не са съгласни на капитулация и поробване, изхождайки от принципите, които се наричат чест, здрав смисъл и интереси на отечеството. Аз казвам чест, защото Франция е поела задължението да не прекратява борбата без съгласието на съюзниците... Аз казвам здрав смисъл, защото е абсурдно да се смята борбата за изгубена... Аз казвам висши интереси на отечеството, защото това не е само френско-германска война, която може да се реши в едно сражение. Това е световна война..."

На 24 юни той тържествено обещава, че ще дойде ден, когато френската армия заедно със съюзниците ще върне на родината величието...

И така, казаното е много ясно. Дьо Гол призовава към борба френските войници, където и да се намират. Той обвинява правителството на Петен в предателство. И всичко това е украсено с пищния орнамент на вълнуващи, величествени, но все пак мъгляви думи: чест, родина, величие, дълг и пр.

Дьо Гол споменава за себе си уверено, твърдо, говорейки от името на Франция. Призивът да се обединят около него се отправя с някакъв епичен патос и много напомня възгласите на конетаблите и пълководците от феодалните времена, които водели в бой своите васали и войници с вика: „След мене, за

Валоа!“ „След мене, за Шатийон!“. Тези исторически точни формули се заменили след това заедно с укрепването на абсолютизма с призива: „За краля!“. Дьо Гол не виждал посредници между себе си и Франция, собствено той отъждествявал себе си с нея.

Този необикновен тон рязко контрастира с привидната скромност на съвременните на Дьо Гол политически дейци, които смятали, че е в правилата на добрия тон да се представят като слуги на нацията. Обикновено зад тези преструвки се скрива безмерната суетност на парвенюто. Генерал дьо Гол не слязъл до подобно лицемерие и демонстративно си присвоил функциите на водач и повелител, получил пълномощия от съдбата, от провидението! Такъв подход не можел да не шокира, особено в онези дни, когато дългият като върлина френски генерал се движел по лондонските улици и никой не му обръщал внимание. Там имало твърде много пълководци, президенти и крале в изгнание, които носели много по-известни имена.

Този човек обаче, който доста често пътувал в мрачното и тъмно лондонско метро, притиснат в навалицата на препълнените вагони, запазвал непоколебимото съзнание за своята особена историческа мисия. Твърде много е писано за тъй нареченото „патологично честолюбие“ на Дьо Гол, за неговите открити претенции за изключително място в историята. Тази черта на генерала най-често се осъжда и осмива. Обаче случаят Дьо Гол е такъв, че ни заставя да се вслушваме в характеристиката на честолюбието на бележитите хора, която прави Томас Карлайл в известната си книга „Герои, почит към героите и героичното в историята“: „У всеки човек е вложен неизкореним стремеж да изявява напълно себе си според силите, дадени му от природата. Стремеж да се изразява външно и да осъществява външно всичко, с което го е надарила природата. Стремеж справедлив, естествен, неизбежен; и още нещо, това е задължение, дори същността на всички задължения на човека изобщо. Целият смисъл на човешкия живот тук, на земята, може да се каже, е да развива своето „аз“, да върши това, за което човек се чувствува годен. Такъв е основният закон на нашето съществуване, самата необходимост... Затова ние ще кажем: за да се реши въпросът за честолюбието, да се реши болезнено ли честолюбие говори у човека или не, необходимо е да се вземат под внимание две условия — не само горещото

желание, което го подтиква да стигне до известно положение, но и неговата способност действително да заема това положение. В това се състои целият въпрос. Може би положението, към което човек се стреми, действително му принадлежи, може би той не само има право, но дори е длъжен да го търси."

Но как да се съгласуват претенциите на Дьо Гол за еднолично ръководство на съпротивата с неговите обръщения към видните политически и военни дейци, на които той предлагал да възглавят борбата? На 19 юни Дьо Гол писал на главнокомандуващия френските войски в Северна Африка генерал Ногес: „Поставям се във ваше разпореждане както за да се сражавам под ваше командуване, така и за всяка друга дейност, каквато вие намерите за полезна." На 24 юни, предлагайки на Ногес да влезе във Френския национален комитет, Дьо Гол пише: „Тук всички смятат, че вие ще станете велик ръководител на френската съпротива."

Бил ли е той искрен? Споровете по този повод не престават и може с увереност да се каже, че приветствувайки появяването в Лондон „на всеки френски деец, който би пожелал да оглави постоянното френско съпротивително движение", Дьо Гол не би пропуснал възможността да покаже в съревнование с него кой колко струва. Не се намерил обаче нито един претендент за ръководител на движението, което още не съществувало. Дьо Гол засега оставал със своя верен лейтенант Курсел, с крайно ограничения си запас от английски думи и с поддръжката само на един англичанин. Наистина неговото име било Уинстън Чърчил, но това значело, че на него може да се разчита дотолкова, доколкото той смятал генерал дьо Гол удобен за постигане целите на голямата политика на правителството на негово величество краля на Великобритания...

В Лондон Дьо Гол отначало се настанил в малката тристайна квартира на Сеймър-плас, недалеч от Хайдпарк. На 19 юни пристигнала госпожа Дьо Гол с децата и гувернантката Маргарита Потел. Те успели да отплуват от Брест с последния английски параход. Намиращият се до него полски параход бил потопен пред очите им от германските самолети. На първо време семейството живеело в Лондон, но това било много неудобно заради болната Ан. За своите 12 години тя трудно се движела и умът и говорът ѝ били колкото на тригодишно дете. В семейния кръг нещастното момиченце се чувствувало пре-

красно, но трябвало да я пазят от чужди хора. Ето защо веднага наели котедж в околността. Тук генералът прекарвал всичките неделни дни и дълго си играел с болната дъщеря, която се заливала в радостен детски смях, слушайки баща си да провлача с тъжен бас песничката „В моята табакерка има хубав тютюнец"!

Синът му Филип скоро постъпил в морското училище, а дъщеря му Елизабет — в курсове за медицински сестри. Всички работни дни от седмицата Дьо Гол прекарвал в Лондон. Той бил наел стая в хотел „Конет". Това било пансион в духа на старата Англия, където обикновено живеели пастори и превзети стари моми. Тук, в мрачната стая, пишел речите си и препрочитал класиците, вслушвайки се в избухването на германските бомби и стрелбата на зенитните оръдия. През есента на 1940 г. се водела въздушната „битка за Англия". В събота пътувал с автобус извън града, при семейството си. Не водел светски живот, не знаел развлечения, театри, клубове и пр. Освен необходимите за неговото дело контакти Дьо Гол нямал никакви връзки и водел крайно затворен живот.

Майка му останала във Франция. Тя живеела в Бретан, в Пемпон, понеже там служел, охранявайки военен склад, поголемият брат на генерала Ксавие. Когато той попаднал в плен при германците, майка му останала с дъщеря му Женевиев дьо Гол, която по-късно била изпратена от германците в лагера Равенсбрук. Майката научила за речта на сина си на 18 юни от селския енорийски свещеник, който слушал лондонското радио. Старицата казала тогава: „Така и трябва да бъде, аз познавам Шарл, той именно така трябваше да постъпи." Дьо Гол разказвал: „Тя умряла няколко седмици след това, като казвала, че вярва в успеха на моето начинание." Майката умряла на 16 юли 1940 г. и на Дьо Гол скоро изпратили снимка на нейния покрит с цветя гроб. Между другото генералът при цялата си студена отчужденост проявявял понякога неочаквана и странна за него чувствителност. Той бил силно трогнат например, когато след съобщението във вестниците, че съдът във Виши го осъдил на смърт и конфискация на имуществото му, десетина вдовици му изпратили своите венчални пръстени, за да се използува златото в подкрепа на неговото дело...

А това дело напредвало бавно. Дьо Гол според неговите собствени думи се оказал пред „почти всеобщ отказ на голе-

мите френски дейци да се присъединят“ към него. Френският посланик в Лондон Курбен казал, че е твърде стар за тази работа. Жан Моне, автор на проекта за сливане на Англия и Франция, неочаквано се загрижил за независимостта на Франция и заявил, че нищо не може да се прави под покровителството на Англия. Големият финансист и политически деец Рьоне Мейер съобщил за своето намерение да се върне във Франция, за да сподели съдбата на своите еврейски едноверци. Писателят Андре Мороа и журналистите Дьо Керилис и Андри Боне казали, че ще бъдат по-полезни в САЩ. В резултат на това Дьо Гол трябвало да отложи създаването на френския национален комитет, за което обявил много прибързано.

На Дьо Гол предложил своята безусловна подкрепа Пиер Кот, виден деец на радикалната партия, последователен антифашист и бивш министър в правителството на Народния фронт. „Пиер Кот — пише той, — потресен от събитията, ме молеше да го използувам за каквато и да е работа, „дори да мете стълбите“. Но неговите възгледи бяха достатъчно известни и не беше възможно да го използувам.“ С този твърде показателен жест Дьо Гол отведнъж рязко подчертал своя десен политически курс. В борбата с фашизма той отказал да използува подкрепата на най-последователните противници на фашизма.

Историята на организацията, която създал Дьо Гол в Лондон в тясното помещение на Стивън хауз на кея на Темза, където имало само няколко маси и столове, е твърде забъркана и противоречива. Около тази история възникнали немалко легенди. Според една от тях първият, който се явил на призива на Дьо Гол, бил работник от един френски автомобилен завод. Неговото име не се посочва в многобройните исторически съчинения за зараждането на „Свободна Франция“. Затова пък има точни, и то доста любопитни сведения за първите, малко известни тогава сътрудници на Дьо Гол. Работата е там, че техните политически и социални физиономии в миниатюрна форма по странен начин напомняли социалните портрети на колаборационистите от Виши.

Тук обаче няма нищо странно, ако се имат предвид социалният произход и духовното формиране на самия вожд на „Свободна Франция“. Във всеки случай по-чудно е обстоятелството, че главен идеолог на Виши станал теоретикът на „ин-

тегралния национализъм“ Шарл Морас, много от идеите на когото били тъй близки на Дьо Гол. Именно Морас обявил разгрома на Франция за „божествен сюрприз“. В идеологичния арсенал на Виши се намирало място за Жан д'Арк, за Морис Барес и Шарл Пеги, но не и за Бергсон — той бил евреин. Псевдонационалистическата идеология на Виши била чудовищно, противоестествено извращение на идеите на самия Дьо Гол. Наистина у него по въпросите на патриотизма думите не се разминавали с делата. Но сякаш боейки се, че в съперничеството с Виши могат да вземат движението му за чуждо на Франция явление, Дьо Гол се стремял да се заобиколи с хора от стария политически кръг на Третата република, която се била разложила още преди официалното ѝ ликвидиране.

Наистина с постепенното изясняване на демократичната революционна същност на движението на съпротивата в самата Франция започнала да олевява и лондонската „Свободна Франция“. Тук се появили видни социалисти, а накрая даже и комунисти, най-последователните и безстрашни участници в съпротивата, нейното бойно ядро. Но това била най-късната клонка, присадена на дьоголевското дърво, с което тя не се сраснала. Неговите корени отивали в почва от друг характер.

Сред първоначалното лондонско обкръжение на Дьо Гол можели да се срещнат доста честни, искрени патриоти. Но решаващо значение имали хора със съвършено определен социален и политически облик, които като че възпроизвеждали структурата на управляващата върхушка на старата, довоенна Франция и въплъщавали приемствеността на лондонската съпротива със системата на Третата република.

Непосредствен представител на стария режим бил Гастон Палевски, който се занимавал с политическите дела на „Свободна Франция“. Този четиридесетгодишен елегантно облечен и ухаещ на парфюм господин бил стар познайник на Дьо Гол. Бивш началник на кабинета на Пол Рейно, именно той представил през 1934 г. подполковника на своя шеф. Като него този потомък на солидно буржоазно семейство бил тясно свързан с финансовите кръгове и имал стари и солидни познанства в Лондон.

Анри Деваврен олицетворявал довоенните фашистки организации, понеже някога членувал в терористичните отряди на кагуларите, които получавали пари и оръжие от германските

и италианските фашисти. Той произлизал от семейство на текстилни фабриканти от Северна Франция, между роднините му имало собственици на банки. Присъединил се към Дьо Гол като капитан и скоро станал полковник, като възглавил Централното бюро за разузнаване и действие (БСРА), в чиито ръце се оказала цялата оперативна дейност на „Свободна Франция". Този „фанатик на шпионажа" взел псевдонима си от наименованието на парижката станция на метрото Паси. Той съчетавал дейността си в „Свободна Франция" с тъмни финансови операции, за които през 1946 г. известно време попаднал в затвора. В Лондон на писалищната му маса се виждала голяма фотография на Дьо Гол с надпис: „На първия, най-добрия, най-стария от моите другари, с безгранично доверие."

Католическата църква също имала свои хора в „Свободна Франция"; въпреки че нейната официална йерархия безусловно поддържала режима на Петен. Опора на католиците бил морският щаб на Дьо Гол. Тиери д'Аржанлио, тогава капитан III ранг, а после адмирал, се проявявал като ревностен привърженик на апостолската римокатолическа църква. Този бивш монах (в монашеството си отец Людовик) карал със себе си походен олтар. По негово предложение емблема на „Свободна Франция" станал лотарингският кръст, средновековен християнски и хералдически символ. Бъдещият адмирал Обуано представлявал ордена на доминиканците. Морис Шуман, който се занимавал в Лондон с информацията, бил свързан с левите католически организации.

Естествено, особено широко бил представен офицерският корпус на френската армия. Може би едно от най-важните лица, присъединили се към Дьо Гол от самото начало, бил губернаторът на Индокитай генерал Катру, който някога заедно с него бил пленник в Инголщат. Интересно е, че англичаните, като се възползували от заминаването на Дьо Гол за Африка през септември 1940 г., предложили на Катру да заеме неговото място. Те искали да заменят бригадния генерал с неутвърдено звание с генерал от армията, който за разлика от Дьо Гол имал сговорчив характер. Но Катру се отказал и сам разказал на Дьо Гол тази история. Измежду по-значителните военни се оказал също адмирал Мюзелие, който се присъединил към Дьо Гол заради конфликт с командуващия флотата на Виши адмирал Дарлан. Присъединил се към него и генерал Льожанти-

йом, командуващ френските войски в Сомалия. Но общо взето в първите седмици след 18 юни на обръщението на Дьо Гол се отзовали твърде малко офицери и още по-малко генерали от френската армия. „Отначало аз имах в мое разпореждане само незначителен брой офицери, почти изключително младши" — писал той.

Известният биограф на Дьо Гол Ла Горс пише за „Свободна Франция", че в резултат на изказвания против Виши „съпротивата добила революционен характер". Фактите говорят друго. Съпротива с действително революционен характер възниква във Франция сред народа. На 10 юли 1940 г. ръководителите на компартията — Торез и Дюкло — го призовават към обединяване за борба за независимост и възраждане на родината.

И тъй офицери и журналисти, учени и монаси, кагулари и леви католици, офицери от чуждестранния легион и чиновници от държавния апарат — Дьо Гол с готовност ги вземал на служба в „Свободна Франция" с изключение на хора с крайно леви убеждения. Искала се само безусловна лична преданост към генерала. При това той не давал предпочитание нито на едно политическо течение или социална категория, а използувал всички, като оставал независим. В Лондон за пръв път ясно се разкрива изключителната му способност да се опира на различни, понякога несъвместими хора, без да жертвува нищо в тяхна изгода. Това е едно от онези поразителни качества, които в значителна степен обясняват цялата легендарна кариера на Дьо Гол.

Що се отнася до хората от най-близкото лондонско обкръжение на Дьо Гол през първите седмици от съществуването на „Свободна Франция", огромното мнозинство от тях се обединява около него съвсем не от лична привързаност към генерала. Почти всички те по-рано не са го познавали и ако на негово място бил някой друг деец, биха се присъединили и към него. Те просто споделяли неговото убеждение, че Германия неизбежно ще претърпи поражение. А той постоянно напомнял за това. На 30 юни 1940 г., беседвайки с Морис Шуман, току-що пристигнал в Лондон, Дьо Гол казал: „Аз мисля, че Русия ще влезе във войната по-рано от Америка, но в крайна сметка тези две държави ще вземат участие в нея... Хитлер мечтае за Украйна. Той не ще може да удържи на изкушението да реши

съдбата на Русия и това ще бъде началото на неговата гибел... Изобщо войната е страшен проблем, но все пак разрешим. Необходимо е да върнем Франция в лагера, който ще победи."

Осланяйки се на това необикновено чувство за историческа перспектива, Дьо Гол строи цялата си практическа дейност. За да „върне Франция" в лагера на онези, които ще победят, той разработва и търпеливо провежда твърде внимателна, далновидна, макар и външно крайно екстравагантна политика. За разлика от много емигрантски правителства той не иска пасивно да чака поражението на Германия, а прави всичко, за да се окаже сред победителите, които в бъдеще ще получат правото да решават съдбата на света. За тази цел се стреми да обедини около себе си най-голям брой французи, да създаде въоръжени сили на „Свободна Франция", да придобие териториална база в колониите, да спечели поддръжката и уважението на великите държави. Ето основните насоки на неговата политика, с помощта на които мечтаел да върне на Франция положението на велика държава . И за постигането на тази грандиозна цел нямал нищо друго освен шепа случайни привърженици и твърде условната поддръжка на Чърчил. Дори голямата карта на Франция, която висяла в лондонския кабинет на Дьо Гол, както свидетелствува снимката от онова време, била на английски език.

На 22 юни той обявил създаването на комитета „Свободна Франция", а на 28 се случило нещо по-съществено — в Лондон било обнародвано следното комюнике: „Правителството на негово величество признава генерал дьо Гол за глава на всички свободни французи, които, където и да се намират, се присъединяват към него за защита на делото на съюзниците."

Дьо Гол веднага влязъл в преговори, през време на които се стремял да получи по-конкретни задължения и обещания от Англия. След продължителни и доста остри разисквания на 7 август 1940 г. било подписано споразумение. Правителството на Великобритания се задължавало да осигури след победата „пълно възстановяване на независимостта и величието на Франция". Обаче Дьо Гол не можал да получи никакви задължения относно териториалната цялост на Франция и нейните владения. В поверително писмо до Чърчил по този повод той със съжаление писал: „Надявам се, че събитията ще по-

зволят на английското правителство да разгледа в бъдеще тези въпроси с по-малка предпазливост."

Дьо Гол запазил командуването на френските сили, признавайки само „общи директиви" от английското правителство. Разходите по издръжката на тези сили поемала Англия, но ставало дума само за аванс, който бил върнат още през време на войната. Макар договорът от 7 август да бил дал на пропагандата от Виши повод да говори за Дьо Гол като за „британски агент", това създавало известна привидност на законност на съществуването на „Свободна Франция" като зародиш на държава. Според мнението на юристите комитетът „Свободна Франция" станал „почти правителство де факто".

Но такова мнение се създало по-късно, а в края на юни 1940 г. съобщенията за Дьо Гол, които се появявали на последните страници на вестниците, предизвиквали само недоумение. Чърчил недоволно казал на Спиърс: „В международен план Дьо Гол е неизвестен. Трябва да се направи така, че да го знаят." В отговор на това генерал Спиърс поискал да се отпуснат 1000 фунта и гарантирал, че за по-малко от шест месеца за Дьо Гол ще заговорят всички вестници в света. Чърчил дал 400 фунта и Спиърс поверил работата на агента по рекламата Ричмонд Тямпл, който изпратил при Дьо Гол фотограф. Генералът го посрещнал раздразнен, „Мене ме пускат в продажба като парче тоалетен сапун" — казал той на сътрудниците си. При все това се съгласил на тази реклама, защото това било необходимо за неговото „почти правителство", на което още предстояло да придобие най-главното: население, територия и, разбира се, армия, защото се водела война. Дьо Гол полагал огромни, даже отчаяни усилия, за да набере подобие на свои въоръжени сили от френските части, оказали се в Англия. Там се намирали останки от войските, които се били евакуирали заедно с англичаните от Дюнкерк, поделения на Френския чуждестранен легион, в пристанищата стояли френски военни и търговски параходи, в болниците лежали ранени французи. Далеч не всички от тях се присъединили към него. Така от 2000 ранени се присъединили само 200 души. Но някакъв зародиш на френски въоръжени сили можал да се създаде. Дьо Гол се сдобил със своя флота: един траулер и две подводници. На 14 юли, деня на националния празник, бил проведен парад на френските части. На 21 юли няколко френски

летци участвували в бомбардировката на Рур. За първите три месеца войските на „Свободна Франция“ достигнали 7000 души. В сравнение с гигантските мащаби на събитията тази цифра била микроскопична.

Обширна териториална база и неизчерпаем източник на човешки и материални средства биха могли да бъдат колониалните владения на Франция. Дьо Гол най-вече на тях разчитал. Още на 24 юни, на другия ден след предателската капитулация на Петен, той се обърнал към „проконсулите“, към командуващите френските войски и губернаторите на френските колонии с призив да се присъединят към „Свободна Франция“. Отзовали се само двама: генерал Кьониг и генерал Льожантийом. Но те не успели да поведат след себе си управляваните от тях територии — Индокитай и Сомалия — и те останали под властта на Виши. Дьо Гол отправил в колониите най-енергичните си помощници, разгърнал пропаганда, най-сетне сам отишъл в Африка. С цената на непрекъснати усилия, а понякога и благодарение на щастлива случайност, Дьо Гол се сдобил със „своя“ територия. На страната на „Свободна Франция“ преминали основните части на Екваториална Африка: Чад, Камерун и Средно Конго. Към Дьо Гол се присъединили френските владения в Океания и малки територии в Индия, принадлежащи на Франция. Но главните френски владения — Алжир, Тунис и Мароко, страните от Близкия изток, Френска Западна Африка и Мадагаскар — с станали под властта на Виши.

Отново Дьо Гол се оказал в парадоксално положение, което в много отношения наподобявало дейността му до войната. Тогава му се наложило заради подготовката на Франция за война с Германия да се бори срещу френския генерален щаб. Сега в борбата против Виши негов противник се оказала съюзна Англия и на първо място неговият покровител Чърчил.

В продължение на цялата война и особено веднага след създаването на „Свободна Франция“ съдбата му в решителна степен зависела от Чърчил. Признаването му за „глава на свободните французи“, както се изяснило само след няколко дни, не означавало, че Чърчил е готов постоянно да съдействува на Дьо Гол. Отношенията между тях разко се колебаели между дружба и ненавист, често стигайки почти до разрив. Работата се състояла в това, че намирайки се в пълна зависимост от

Чърчил, Дьо Гол провеждал самостоятелна политика. При това в англо-френския брак по сметка се разкрило пълно несходство в характерите. А понеже се сблъсквали два силни, много властни характера, конфликтите нямали край. Позициите на Чърчил били неизмеримо по-силни и съзнанието за това естествено не го заставяло да се съобразява с Дьо Гол, в когото той, потомъкът на известен аристократически род, признатият крупен политически деец, самоуверен и властен, винаги виждал парвеню. Какво можел да противопостави никому неизвестният френски бригаден генерал, който не притежавал съвсем нищо, на британското могъщество, което така ярко въплъщавал Чърчил? Нищо, освен упоритост, целеустременост и надменна гордост. Но това още повече дразнело Чърчил. Наистина, вече след войната, така да се каже със задна дата, Чърчил отдал дължимото на особените качества на опърничавия френски партньор, продължавайки впрочем да подчертава, че от всички кръстове, които той е носил на гърба си през войната, най-тежък е бил лотарингският. В четвъртия том на своите мемоари за Втората световна война Чърчил пише: „Тези страници съдържат сурова критика, основана на събитията в онзи момент, по адрес на генерал дьо Гол, и несъмнено аз имах с него непрекъснати разногласия и много остри сблъсквания. Обаче в нашите отношения имаше един доминиращ елемент... Аз знаех, че той не беше приятел на Англия, но винаги откривах у него духа и идеята, които завинаги ще утвърдят думата „Франция“ на страниците на историята. Аз го разбирах и, негодувайки, едновременно се възхищавах от неговото високомерно поведение. Емигрант, изгонен от родината си, осъден на смърт, той се намираше в пълна зависимост от доброжелателството отначало на английското правителство, а след това и на правителството на Съединените щати. Германците завладяха неговото отечество. Той никъде нямаше истинска опорна точка и въпреки това устоя на всичко. Винаги, даже когато постъпваше по най-лошия начин, той като че ли изразяваше индивидуалността на Франция — великата нация с цялата ѝ гордост, властност и честолюбие. За него говореха с насмешка, че той смята себе си за живо въплъщение на Жан д'Арк. На мене това не ми се струваше така нелепо, както изглеждаше.“

Още от първите дни на пребиваването си на английска земя Дьо Гол се сблъскал с такова отношение на англичаните към

неговото дело, което изглеждало напълно противоречиво на изявлението за признаването му за „глава на свободните французи". На 29 юни 1940 г. отишъл в Трентпарк, където били настанени френски военни части, пристигнали от Норвегия. Удало му се да привлече на своя страна няколкостотин войници и офицери. Но веднага щом напуснал лагера, английските офицери събрали французите и ги предупредили, че ако се присъединят към Дьо Гол, те стават бунтовници против своето законно правителство. А на следния ден, 30 юни, Дьо Гол се отправил в лагера Ейнтри и Хейдък, където се намирали няколко хиляди френски моряци. Посрещнал го английският адмирал и заявил, че не може да му разреши среща с французите, тъй като това нарушава „реда". Водачът на „Свободна Франция" бил принуден да се върне с празни ръце. Навсякъде английските власти предпочитали французите да постъпват на служба в британските въоръжени сили, а не да се присъединяват към Дьо Гол. Това ставало не само в Англия, но и в Африка, в Близкия изток. Но особено жесток удар нанесла на Дьо Гол така наречената „Катапулта" — операция, предприета от Чърчил на 3 юли 1940 година.

Още в средата на юни, когато под ударите на германските войски френската отбрана се рушала, Чърчил в преговорите с правителството на Рейно повече от всичко се безпокоял за съдбата на огромната, още незасегната от войната френска военна флота. Ако тя попаднела в ръцете на Хитлер, съдбата на Англия би увиснала на косъм. Слабата английска сухопътна армия не би могла да отблъсне нахлуването на хитлеристите на Британските острови. Чърчил получил тогава уверение, че флотата няма да бъде предадена на германците. Това обещали адмирал Дарлан и сам маршал Петен. Можело ли обаче да се разчита на обещанията на тези хора?

И тогава британският кабинет решил, че е по-добре да се унищожи френската флота, отколкото съдбата ѝ да остане неопределена. За набелязаната операция, получила условното наименование „Катапулта", на Дьо Гол нищо не било съобщено.

На 4 юли той научил по радиото, че предния ден английската флота е нападнала намиращата се при алжирските брегове в Мерс-ел-Кебир френска ескадра. Много френски параходи, изненадани от внезапния огън, потънали. Англичаните

потопили новия мощен броненосец „Дюнкерк“. Същевременно английските войски нападнали френските кораби, намиращи се при бреговете на Англия, и ги завладели. И тук не минало без кръвопролитие. Британските кораби торпилирали и сериозно повредили намиращия се при Дакар броненосец „Ришельо“. Наистина унищожаването на основните сили на френската флота било още далеч. Но кой можел да знае плановете на английското правителство? В яростно негодувание Дьо Гол заповядал на своя командуващ флотата адмирал Мюзелие да заяви на англичаните: „Ако вие незабавно не прекратите огъня, всички френски доброволци ще напуснат Англия и ще се отправят в Пондишери или Сен Пиер и Микелон.“ Ставало дума за малко френско владение в Индия с население от 20 хиляди души или за загубени някъде в Атлантическия океан острови, където живеели около 5 хиляди французи.

Лесно е да се разбере първата бурна реакция на Дьо Гол по повод на тези неочаквани действия на Англия. Пропагандата на Виши щяла да получи възможност да твърди, че Англия е станала враг на Франция, а Дьо Гол е помощник на този враг. И тъй Франция на Виши е на служба при Хитлер, а Франция на Дьо Гол — на служба при Чърчил! Ясно е, че притокът на доброволци в „Свободна Франция“ рязко ще се забави, авторитетът на Дьо Гол ще се разклати. Генералът казал на полковник Паси: „О, тези слабоумни англичани, тези престъпници! Те проливат френска кръв. Те отново наливат вода във воденицата на капитулантите!“

Генерал дьо Гол се оказал пред мъчителния проблем, как да обясни на Франция това събитие? Да осъди без никакви уговорки действията на Чърчил като вражески, той не можел, защото за всичко зависел от него. Да ги одобри, също било невъзможно, защото държал сметка за реакцията на французите. Или да си даде вид, че нищо не е станало? Такова поведение Дьо Гол смятал за съвършено невъзможно и решил специално за този случай да говори по радиото. Текста на изказването си за пръв и последен път Дьо Гол показал предварително на английския министър на информацията: в речта се осъждали действията на англичаните.

Вечерта на 8 юли Дьо Гол се намирал пред микрофона на Би-Би-Си. Той нарекъл нападението върху френските кораби, макар и намиращи се под властта на Виши, извънредно печално

събитие. „Аз ще говоря за това направо, без всякакви заобикалки, защото в този драматичен период, когато животът на всеки народ е поставен на карта, е необходимо смелите хора да имат мъжеството да гледат истината в лицето и да я казват с цялата ѝ откровеност. Преди всичко аз заявявам следното: няма французин, който да не почувствува болка в сърцето си и гняв, когато узнае, че кораби на френската флота са потопени от нашите съюзници. Тази болка, този гняв се надига у нас от дълбочината на душата." Дьо Гол осъдил след това опитите на англичаните да представят всичко като тяхна военна победа, тъй като нападението било внезапно. „Френските кораби — казал той — са унищожени не в честен бой."

След това, обръщайки се към французите обаче, той поискал от тях да анализират събитията от гледище на перспективите на войната, победата и освобождението. Може би корабите щяха да бъдат предадени на врага, който би ги използувал против Англия, против френската империя. И в такъв случай, заявил Дьо Гол, нека „по-добре те да бъдат унищожени!" Тъй като поражението на Англия ще увековечи поробването на Франция, съюзът с Англия не може да бъде поставен под съмнение дори и във връзка с това „отвратително и достойно за съжаление събитие". Решението остава непоколебимо, завършил Дьо Гол — „да се сражаваме докрай".

Историята с „Катапулта" се оказала съвсем не последна в периода на несполуки за Дьо Гол, които едва сега започвали. Скоро му се случило да изпита един от най-тежките неуспехи през целия си живот. След като се закрепил в Екваториална Африка, той веднага замислил да разпространи властта на „Свободна Франция" върху огромните територии на Френска Западна Африка. Ключът за нея бил Дакар — пристанище, крепост, военна база на западния край на Африка в района на остров Зелени нос. Този пункт съблазнявал също и Чърчил, тъй като в ожесточената битка за Атлантика Дакар, намиращ се във вражески ръце, би представлявал голяма заплаха за британските съобщения. От началото на август 1940 г. Чърчил и Дьо Гол обсъждали проблема за превземането на Дакар. Британският премиер смятал, че с помощта на „Свободна Франция" може да се установи контрол над Дакар без големи военни усилия. От своя страна Дьо Гол разбирал, че със скромните военни сили на „Свободна Франция" той едва ли ще може

самостоятелно да изтръгне от Виши тази важна опорна точка.

На 6 август в своя огромен кабинет на Даунингстрийт Чърчил с присъщото му красноречие развивал пред Дьо Гол плана на съблазнителна операция: „Една сутрин жителите на Дакар се събуждат в подтиснато настроение. И ето те виждат в лъчите на изгряващото слънце далеч в морето множество кораби. Огромна флота! Стотици военни или товарни кораби! Корабите бавно се приближават, отправяйки приятелски поздрави на града, на военноморските сили и гарнизона. На някои кораби е издигнато трицветно знаме." После следват преговори с губернатора, който, разбира се, в края на краищата отстъпва пред Дьо Гол, и тогава, заключил Чърчил, „той ще вечеря заедно с вас и ще пие за крайната победа".

На 31 август от Ливерпул отплувала ескадра в състав два броненосеца, четири крайцера, един самолетоносач, няколко миноносеца и много помощни и транспортни параходи под флаговете на различните съюзни страни. Дьо Гол се намирал на борда на холандския параход „Вестерланд". „Полюлявайки се върху океанските вълни сред безбрежните водни простори — спомня си той — в безпросветен мрак, неголям чуждестранен кораб без оръдия, със загасени светлини, отнасяше със себе си съдбата на Франция."

Що се отнася до „съдбата на Франция", т.е. Дьо Гол, по средата на пътя той научил, че седем крайцера на Виши са минали Гибралтар и сега се намират в тези води, че Дакар се готви за отбрана. Чърчил решил да се откаже от операцията, но Дьо Гол настоял да се продължи „на всяка цена". По пътя генерал дьо Гол и английският командуващ адмирал Кечинг започнали горещ спор кой все пак да командува всичко. На в края на краищата на 23 септември ескадрата се доближила до Дакар и веднага започнали неприятностите. Заплануваният от Чърчил ефектен спектакъл с появата на хоризонта на могъща съюзна армада не се състоял. Гъста мъгла покривала морето и нищо не се виждало. Дьо Гол се обърнал по радиото към населението на Дакар и към брега се отправил катер с парламентьори, които трябвало да връчат писмо от Дьо Гол на губернатора Боасон, известен привърженик на Виши. Скоро катерът се върнал с двамата сериозно ранени офицери, а бреговите батареи и стоящият на рейд броненосец „Ришельо" открили огън по ескадрата. Когато видял, че крепостта е готова

да окаже яростна съпротива, Дьо Гол се опитал да направи десант близо до Дакар, но и тук не му провървяло. На следния ден се завързал артилерийски двубой между английските кораби и укрепленията на Дакар, който не дал никакви резултати. Престрелката продължила и на третия ден и няколко английски кораба получили повреди. Експедицията безславно се провалила. Английската ескадра се оттеглила в морето, а малката група съдове на „Свободна Франция" поели към Дуал, главно пристанище на Екваториална Африка, чиито основни територии се контролирали от привържениците на Дьо Гол.

В Лондон се разразила буря от гняв, във Вашингтон осмивали Дьо Гол, а във Виши празнували победа. Гибелните последици от действията в Мерс-ел-Кебир сега изглеждали дребна неприятност в сравнение с плачевния изход на дакарската операция. Получило се така, че Дьо Гол, който вдигнал знамето на съпротивата срещу германците, фактически влязъл във война с французи. „За мене — пише той — настъпиха тежки дни. Аз изпитвах това, което може да изпитва човек, когато подземен трус силно разтърсва неговия дом и от покрива на главата му като град се изсипват керемиди."

До средата на ноември Дьо Гол не се показвал в Лондон, предпочитайки да лекува синините си, получени в Африка. Тук му се удало малко да възстанови престижа си със завземането на Габон. Сега „Свободна Франция" контролирала цяла Френска Екваториална Африка. Дьо Гол вършел огромна работа за подготовката на пряко участие със свои сили във войната против Италия в Еритрея и Либия. Наистина в далечния Лондон Чърчил по това време намислил да замени Дьо Гол с генерал Катру. Англия влязла в тайни преговори с Виши. Обаче Катру се отказал от съперничество с Дьо Гол, а Виши след срещата на Петен с Хитлер в Монтоар на 24 октомври започнал открито и тясно да сътрудничи с Германия. Това създавало за „Свободна Франция" благоприятна атмосфера, защото се засилвала нейната роля като притегателен център за всички френски патриоти. Дакарската несполука започнала да се забравя и Дьо Гол отново заживял с надежди за успех на своето начинание. На 27 октомври той издал в Бразавил манифест, в който обявил създаването на съвет за отбрана на империята и с небивало самоуверен тон провъзгласил целта, задачите и формите на дейност на своето движение. Постановленията на

този манифест започвали с наистина кралска формула: „В името на френския народ и френската империя, ние, генерал дьо Гол, глава на свободните французи, постановяваме..."

На 17 ноември 1940 г. той се отправил за Англия. В самолета, летейки над безкрайните простори на африканския континент и океана, Дьо Гол мислел: „Колкото и да са сурови фактите, може би ще ми се удаде да се справя с тях, защото аз можех, по израза на Шатобриан, „да водя след себе си французите на крилата на мечтите".

През зимата на 1940 г. Лондон изглеждал особено мрачен, макар че въздушната „битка за Англия" била спечелена. Тежки удари на англичаните нанасяла сега подводната война на фашистите. Досега страната живеела от доставки на суровини и продоволствие отвъд морето. САЩ не участвували във войната и стоките и оръжието си продавали на Англия само срещу злато. Продоволствените дажби се намалявали, германските бомбардировки продължавали. Очевидно на Чърчил не му е било до „Свободна Франция" с нейния надменен ръководител.

Отношенията между тях, както и по-рано, не се подобрявали. Скоро след пристигането на Дьо Гол възникнал нов остър конфликт. Интелиджънс сървис неочаквано арестувала адмирал Мюзелие, като го обвинила във връзки с Виши. Прочутата английска разузнавателна организация, която според саркастичната забележка на Дьо Гол била за англичаните „предмет на страстно увлечение", разбира се, ненапразно следяла хората от апарата на „Свободна Франция". Около нея се суетели немалко съмнителни типове, действително свързани с Виши. Но в случая лондонските шерлокхолмовци не улучили. Дьо Гол успял да освободи адмирал Мюзелие и след това с ледена снизходителност приел извиненията на Чърчил и Идън.

Генерал дьо Гол ликвидирал също тъй всички дребни разправии в своя лондонски апарат, възникнали през два и половината месеца негово отсъствие. Той незабавно пресякъл всякакви прояви на мекост и отстъпчивост спрямо англичаните, т. е. всичко онова, което той наричал „присъща склонност на французите да отстъпват на чужденците и да не се разбират помежду си".

Нещо повече, той успял да получи от „булдога" (така хората на Дьо Гол наричали Чърчил) нова сериозна отстъпка. На 24 декември 1940 г. британският кабинет официално признал съ-

вета за отбрана на империята, създаден без съгласуване с Чърчил, който бил крайно недоволен от това своеволие на Конетабъла.

Новото признаване дошло тъкмо навреме, защото в началото на 1941 г. Дьо Гол почувствувал, че скоро не на шега ще се счепка с англичаните на Изток. След окупацията на Гърция фашизмът явно протягал пипалата си към Близкия изток. Хитлеристката агентура разпалвала антианглийски настроения в Ирак, в началото на февруари в Сирия пристигнала специална германска мисия. Дьо Гол решил, че е дошъл моментът, когато може да заеме френските подмандатни страни Сирия и Ливан. На 14 март 1941 г. той отлетял на Изток. Някога майор дьо Гол бил служил в тези места и тогава скептично гледал на възможността да се запази Близкият изток под контрола на Франция. Но преходът от своеобразна опозиция към не помалко своеобразна власт изменил възгледите му. „Мислите, които идваха в главата ми по време на полета — писал той, — бяха прости и ясни." За да закрепи властта си, трябвало на всяка цена да разширява териториалната й база. Мечтаел също да увеличи и въоръжените си сили, като присъедини войските на Виши, съсредоточени в Сирия и Ливан още в началото на 1940 г. за поход към Кавказ.

Отначало той слязъл в Хартум и направил преглед на поделенията на „Свободна Франция", които били взели участие в боевете с италианците: те можели скоро да потрябват на север от Суец. На 1 април Дьо Гол пристигнал в Кайро, но веднага се убедил, че е още рано да се действува, и незабавно отлетял за Бразавил, като внимателно наблюдавал Близкия изток. Наскоро той предложил на англичаните да пресекат неизбежното проникване на германците в самото сърце на този най-важен стратегически район чрез установяване властта на „Свободна Франция" в Близкия изток. Чърчил в Лондон и генерал Уейвъл в Кайро сами виждали германската опасност. Но тези съратници на прословутия Лоурънс помнели как през 1920 г. французинът Гуро го изместил от Близкия изток. Защо, давайки отпор на хитлеристите, да не заемат същевременно и мястото на Франция? Англичаните отговорили на Дьо Гол, че неговите планове са несвоевременни, и го посъветвали да се върне в Лондон.

На другия ден германски самолети се приземили в Сирия.

Работата вземала сериозен обрат. Хитлер се промъквал към Суецкия канал. В Ирак избухнало антибританско въстание, водачите на което били свързани с германците. Сега нищо не трябвало да се пренебрегва — нито моралното влияние на „Свободна Франция", нито нейните немногочислени войски. Ето защо Чърчил неочаквано предложил на Дьо Гол да замине за Кайро и да се заеме с Близкия изток.

Дьо Гол бил толкова трогнат от този обрат на работата, че изпратил на Чърчил много топло писмо, при това на английски език. Уникален случай!

На 20 май Дьо Гол телеграфирал на генерал Катру в Кайро: „Трябва да се настъпва към Дамаск дори с един батальон. Психологическият ефект ще извърши останалото." Нима той бил забравил вече жестокия урок от Дакар? Не, този път англичаните ще отидат докрай. При това отказът от операцията е равносилен на отказ от Сирия и Ливан в полза на Англия. За да не допусне това, Дьо Гол се съгласил с необходимостта да се сражават французи с французи, което той винаги се стараел да избягва.

На 8 юни войските на Великобритания и „Свободна Франция" започнали настъпление. Знаейки, че Англия няма да пропусне възможността да се представи за защитница на независимостта на арабите, Дьо Гол възнамерявал да съобщи за намерението на Франция да прекрати режима на мандат и да предостави на Сирия и Ливан независимост. Както и трябвало да се очаква, англичаните поискали такава декларация да бъде направена от името на двете страни или в краен случай Англия да бъде гарант за изпълнението на френското обещание. Пренебрегвайки молбата на Чърчил, Дьо Гол отхвърлил тези претенции и публикувал своя отделна декларация. Но това било само началото на конфликт с небивала острота.

След тежки боеве с войските на Виши, в които поделенията на „Свободна Франция" понесли големи загуби, командуващият вишистите генерал Денц се обърнал с молба за прекратяване на огъня. Англичаните влезли в преговори с него и пренебрегвайки „Свободна Франция", сключили конвенция за примирие в Сен Жан д'Акр. Тази конвенция, подписана на 14 юли, в деня на френския национален празник, означавала пълно предаване на Сирия под властта на Англия. Правата на „Свободна Франция" даже не се споменавали. Английското коман-

дуване обещало да не пречи на свободната евакуация на войските на Виши от Близкия изток.

Побеснял, Дьо Гол в най-категорична форма незабавно заявил на англичаните, че не признава примирието в Сен Жан д'Акр и е заповядал на генерал Катру да вземе в свои ръце цялата власт в Сирия и Ливан, без да се съобразява с каквато и да е съпротива от чиято и да е страна, и че въоръжените сили на „Свободна Франция" не ще се подчиняват на английското командуване. И тъй Дьо Гол открито поел риска на военно сблъскване с англичаните, само за да не им отстъпи френските „законни" владения.

Тогава Англия отново дала вид, че прави отстъпка, и сключила с представителите на Дьо Гол допълнително споразумение към конвенцията за примирието. Формално исканията на Дьо Гол били удовлетворени. Той се отправил за Дамаск и Бейрут, където неговите привърженици устроили на водача на „Свободна Франция" тържествено посрещане. А докато той произнасял речи, съвещавал се със сирийски политически дейци и кроял планове за укрепване в Близкия изток влиянието на „Свободна Франция", англичаните не губели време. Допълнителното споразумение като че ли не съществувало. На представителите на Дьо Гол, както и по-рано, не давали възможност да установят контакт с личния състав на войските на Виши, за да ги спечелят за армията на „Свободна Франция". Англичаните бързо окупирали страната и развивайки бясна дейност, настройвали арабите против френското „колониално господство". Френските знамена се смъквали и вместо тях се издигали британските. Пред лицето на новото вероломство на англичаните Дьо Гол дал заповед на войските си с въоръжена сила да защищават правата на Франция. Новата опасност от разрив с Англия и заплаха от военно сблъскване с нея изплашила най-близките сътрудници на Дьо Гол. Като им разяснявал позицията си, той писал: „Нашето величие и сила се заключават единствено в нашата непримиримост към всичко, което засяга защитата на правата на Франция. Тази непримиримост ще ни трябва чак до самия Рейн."

Предпазливите съратници на Дьо Гол просто не разбирали ситуацията. „Непримиримостта" на техния водач била великолепно пресметната игра. Той имал предвид, че Чърчил, водейки голяма, трудна война, съвсем няма интерес да си създава

нови трудности, че когато преди една година заложил на Дьо Гол, той вече станал пленник на своя избор и не може да си позволи разкоша просто да изхвърли от пътя си разбунтувалия се васал. Неговият флирт с Виши през есента на 1940 г. завършил безрезултатно, защото Виши предпочел да се ориентира изключително към Хитлер. Все трябвало да има някакъв ключ към Франция, макар и неудобен като този. Освен това в душата си Чърчил разбирал Дьо Гол, той самият е бивал непримирим при защитата на имперските интереси на Британия. А ако той по-рано не е дооценил способностите на Дьо Гол, кой е виновен за това освен той самият?

В крайна сметка Англия отстъпила и Дьо Гол закрепил за известно време властта си в Сирия и Ливан. В последния момент той дори успял да привлече на своя страна 6 хиляди войници и 127 офицери от войските на генерал Денц. Но 25 хиляди души отплували във Франция в разпореждане на Петен. Твърдостта на Дьо Гол изиграла решаваща роля за изхода от ожесточените френско-британски схватки, когато изглеждало, че враг на Франция не е Германия, а Англия. На 1 септември 1941 г. Дьо Гол се върнал победител в столицата на победената от него Англия...

И тъй изминала една година, откак Дьо Гол изпратил в етера своя призив от 18 юни. Той бил тогава сам и нямал нищо освен съзнанието за особената си мисия. Вдъхновявал се само от историята на Франция и от образите на великите герои от нейното минало, чиито гласове той чувал, по-скоро създавал ги във въображението си, подобно на гласовете, които вдъхновявали Жана д'Арк. Ето какъв го видял на 19 юни 1940 г. журналистът Пиер Бурден: „Човек от далечна епоха, чиито черти на пръв поглед напомнят средновековен рисунък. Иска ти се да го видиш в старинен шлем... Очите му не отразяват нищо от онова, което става около него — техният израз не се променя в зависимост от поведението на присъствуващите или от заобикалящата го атмосфера. Този човек се стреми да запази независимост и да не се поддаде на никакви чувства. В неговите очи гори нещо не от този свят."

Но Дьо Гол притежавал освен емоционални пориви и инстинкт в духа на Бергсон и твърде трезв ум, способен на хладна пресметливост и обоснована предвидливост. Малко по-друг, по-земен и реален образ на Дьо Гол рисува известният жур-

налист д'Астие дьо ла Вижери, който се срещнал с генерала след малко повече от година: „Той е още по-висок, отколкото го представят. Движенията му са бавни и тежки, както и носът му. Малка глава с восъчно лице на несъразмерно тяло. Най-обикновеният му жест е да вдига ръце, плътно притиснал лакти към тялото. И тогава се виждат отпуснати, твърде женствени и нежни китки. Върху обърнатите нагоре длани тези ръце сякаш се стараят да издигнат цял свят абстрактни тежести... Той не обича хората, той обича само тяхната история, особено историята на Франция, една от главите на която като че ли мислено пише."

Всъщност може би не толкова мислено пишел, колкото творял история през тази година, първата година на неговата голяма и необикновена политическа кариера. Той съумял да постигне много, можал да издържи несполуки и да постигне успехи. И се почувствувал най-сетне в любимата си стихия — историческата дейност, като риба във вода. Но в създаваната от него история, изпълнена със звучни фрази за величието на Франция, засега още съвсем не се виждала реалната Франция, която влачела тогава жалко съществуване под гнета на фашистката окупация и унизително тежкия колаборационизъм на Виши. Нима Дьо Гол разчитал да мине без нея?